

Ivan Matičič

Morje je prebrodil

Ilustriral M. Gaspari

Na Zasadih

Dragi in ljubljenci! Je bil kdo izmed vas že kdaj na Zasadih? Eh, morda komaj v sanjah. Kaj bi na Zasadih, saj jih nihče ne najde, tja ne vodi nobena z rdečim znamenjem zaznamovana pot. Mnog med vami je bil morda celo na Triglavu, pri Sedmerih jezerih, spuščal se čez Komarčo k slapu Savice. Bili ste na Uskovnici, na tisti tihotni planini sladke paše, pa se v enem tednu zredili ob zdravem polnomastnem mleku. Hodili ste po skritih vasicah v bohinjskih hribih pa občudovali sirarje in sirarice pri njihovem snažnem delu. Hodili ste po Kamniških planinah, se čudili lepoti narave, prisluškovali skrivnostnemu odmevu zvoncev pa prekipevali sreče med veselimi planšarji. Zdelo se vam je, da je tu najlepše na svetu.

Morda ste popotovali kdaj po Savinjski dolini, ki jo prištevamo med najlepše kraje. Morda ste bili na vedrem Pohorju, kjer sije rumeno sonce in kjer radost nikoli ne zatone. Popotovali ste prek štajerskih gorc na odprto plan prekmurske krajine, poslušali slavčje speve jeruzalemskih gorc, vriskali z veselimi viničarji ob trgatvi v sončnih vinogradih.

Mnog med vami je krenil zvedav na dolenjsko stran. Vozil se je z vlakom pa videl polja, gozdove, doline in holme Suhe krajine. Spenjal se je na Veselo goró, vriskal na Trški gori, štrmel v mogočne zidine sivih gradov, ki mnogo vedo o burnih časih. Je kdo poslušal mile slavčje popevke v Beli Krajini, prodril je morda prav do Gornjancev in do njihovih naselij, ki so zrasla v nekdanjih bridkih časih.

Hodil si po notranjski deželi in niti tu nisi našel puščobe, če si se le nekoliko zazrl v prirodno čudo tega kraja. Bil si pri Sv. Treh kraljih, na Križni gori ti je srce prekipevalo, a z Javornika si zrl na čudo presihajočega Cerknškega jezera, s Planinske gore pa gledal tja na kraški svet, ki skriva same podzemeljske čare, še vse mikavnejše od Županove jame.

Ljubi in ljubljenci! Ni mar lepa naša sveta zemlja? Da, lepše ni nikjer na svetu. A koliko je je še, ki je nismo še obhodili. Kamor kreneš, povsod je privlačno in mikavno, niti v Peklu pri Borovnici ni grdo, morda je celo lepše ko kje v sončni deželi. Hudičevega zoba, kakor je nad Peklom, ne premore niti deveta dežela.

Kje so pa tedaj Zasadí? — Hm, kje. Ni važno, kje so, v katerem določenem kraju, temveč kakšni so in kakšno je njih okolje in pa njih življenje. Zato je resda najbolje, da se potrudimo tja pa si jih oglejmo iz dalje in od blizu. Na nekem golem vrhu stojimo in tu se razgledujemo nizdol: kamor nese oko, samo gozdovje, plano in vegasto, temotno, večno zeleno in živo. Smreke in hoje, hoje in smreke, vmes osamljeni bresti in gabri, nizko jelševje, izsekani deleži, zasaženi z novo rastjo. Tu in tam se vidijo majhne izseke: tam so jase, ki jih nemilostno duši mogočna rast; potem so še večje jase, tisto so lazi, osamljeni in tihi sredi morja rasti, ki pljuska obnje in meče nanje novo in novo seme. Ozri se počez: ali vidiš preseke? Ozke so in ravne, kakor bi bile razpoke. Da, to so preseke, ki jih je napravila sekira; to so

meje deležev, ki teko sporedno skozi gozd. Da, to je gozdovje, žilavo, večno živo, ki nikoli ne premine. To je veliki gozd Volkovnjak.

Ali tudi Volkovnjak, dasi širen in neskončen, ima nekje svoje meje. Mar vidiš tam na skrajnih desnih obronkih, ne kuka li nekaj hiš izza

goličav? Da, res je, tam zadaj je Hruševje. In tam na nasprotni strani gozdovja, na levi, se tudi dvigajo goličave. Da, tam ždijo v soncu tihotne vasice: Drenovo, Brinovje, Jelševo. Nikomur na vsem božjem svetu niso napoti, a se tudi nihče obnje ne obregne. Same si sejejo in žanjejo svoj dobri soržični kruh. Kaj je pa tam pod njimi? Mar ni tudi tam nekaj

goljave na holmu? Res, iz daljave se komaj vidi tisto neznatno gnezdece, ki se dviga iz gozda. No vidiš, tam so Zasadi. — Zasadi? Da, tisto so Zasadi. — Tako je. Ali iz te dalje jih ne boš dosti videl. Pomakniva se torej bliže. Da bi zletela na krilih čez to širno rastje, to bi ti seveda prijalo, kajti bojiš se, da ne pregaziva tega temačnega morja; desetkrat bova omagala, si misliš, in končno utonila sredi življenja te žive rasti. Kako, si ne upaš z mano? Saj tu ni roparjev, le divjad je; pohlevne divjadi se pa ne boj! Saj divjad je gozdu v radost, prav kot samotnemu naselju otročad. Torej pogum, nič se ne boj!

No, vidiš, pa sva le pregazila. Joj, kako si izmučen! Res, ni prijetno gaziti skozi Volkovnjak; še mene je zdelalo, ki sem vajen, ti si pa omahoval, zdvojil si, misleč, da utoneva. Ej, ti niti ne veš, mimo kakšnih navarnosti sva gazila! Le sreča, da je sončen dan. Če bi ne bilo sonca, ne bi prišla. Edino po soncu si moreš jemati smer, ono edino je zanesljiva zvezda vodnica; brez njega naju gošča desetkrat ukane. Vidiš, zdaj sva pa na cilju: tu so Zasadi. Sem gor ne vodijo nobena pota, nobene markacije, so le neznatne steze, ki jih pozna komaj ta peščica ljudi z Zasadov.

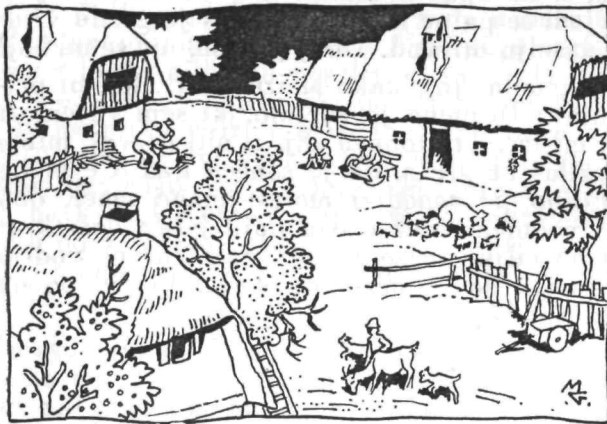
Bh, je to res taka krasota: tri koče, trije hlevci pa tri ograje! Je to vse? — Da, to je vse. — Se je mar splačalo zastran teh okajenih bajt hoditi tako daljo in še s takim naporom zraven? Jaz bi mislil, da se je. Na prvi pogled vidimo namreč samo te tri koče in hlevce in vrtiče, ne vidimo pa tistega, kar je notri: to je življenje. Kakor bi gledal, recimo, revnega človeka, ki ga srečaš: reven je pač, nič ni kaj zanimivega na njem. V duši je pa blag človek, zelo umen in nadarjen, a kljub svoji navidezni revščini srečen. Življenje teh koč je prav tako po svoje zanimivo. Tu prebiva v vsem morda komaj dvajset ljudi in nekaj živali; srednje veliko mesto pa ima, recimo, sto tisoč prebivalcev. To so meščani, ki živijo po svojih mestnih predpisih. Vsi so si tujci, sami neznanci, drug za drugega hladni, brezbrizni. Saj vendar ni mogoče, da bi se milijoni ljudi med seboj poznali. Nasprotno, med to peščico tu pa ne more biti nikogar, ki bi ga prav vsi prebivalci Zasadov natanko ne poznali: koliko je star,

kaj dela, misli, kaj najrajši je, kje spi in kdaj vstaja. Nobena njegova zla namera ne more ostati prikrita v teh okoliščinah. In ker se ti prebivalci tako dobro poznajo, so si notranje toliko bliže, sami bratje in sestre so si. In zato pomagajo drug drugemu v sili in stiski.

No, le dvigniva se više gor. Viš, pred to spodnjo kočo cepi možek drva. Kaj meniš, koliko bi utegnil biti star ta dedek? Morda jih ima že devetdeset. — Toliko? Beži, beži! — No, ga bova vprašala. Toda kaj, ko pa tisto ščenetasto pse tako neusmiljeno laja! Seveda, tujcev ne vidi rado. Glej, glej, kaj je pa tisto pred drugo kočo? Jej, jej, mladi pujski, pujski, kako to skakljajo! Zraven pa dremlje babica poleg zibike, a prav nji za hrbtom se pase koza. Viš, ljudje in živali, živali in ljudje, vse živi tu v najlepšem soglasju.

Da, še celo drevesa so tu tesneje združena z živimi bitji. Glej tisto osamljeno tepko tamle kraj njiv. Tako nekam grbava je. To pa bržčas zastran tega, ker jo vleče gozd k sebi, ona se pa upira in hoče ostati tu pri ljudeh. Ne verjameš? Glej tisti oreh za vrtičem, kako je lep in gladek. Ograja je oslonjena obenj in vsa kočja je v njegovem varstvu. Ga vidiš, kako je ponosen, kakor da je on gospodar vsega naselja. Njega ne more gozd pritegniti v svoje temine. Poglej korenine dreves: vse okrog koč se zajedajo, vse domke so povezale med sabo in je videti, kakor bi imele kočje same korenine. Tako, vidiš, je sadno drevje spojeno s kočami in vse naselje je zakoreninjeno na tem holmcu svobodne zemlje, v katero se z vso silo zajedajo nezadržna rast gozda.

Ah, tu je divno, čudovito! Okrog koč so vrtiči, za vrtiči so njive in trate. Otroci vekajo in vpijejo, psički bevskajo, koze in kozlički meketajo. Iz koč se kadi, a dim ima prijeten vonj po jelovi smoli.

Srečni ljudje na Zasadih! V teh bornih kočah utegne biti doma sreča, tiha, trajna sreča. Ali res? Poglejmo, presodimo, stopimo še više. Razgled je krasen, ah, diven, na vse strani se vidi. Toda kaj se vidi? Nič drugega ko samo gozdovje, kamor ti nese oko. No, saj to ni vendar nič zanimivega. Kje so jezera, kje gradovi,

snežniki, kje vinske gorice, kje bele cerkvice na holmih? Vsega tega ni tu sredi živega morja, le tam daleč se vidi obrežje: tam se svetlika Hruševje.

Toda povprašajmo malo, kako in kaj je na Zasadih.

»Ej, fantek, pridi bliže! Čigav pa si in kako ti je ime?«

»Češminov Tinč.«

»Češminov? Katera je vaša hiša?«

»Tale tu. Tista je Lubarjeva, ona pa Češarkova.«

»A ta punčka je pa tvoja sestra, ne? Kako ti je ime, punčka?«

»Tonca.«

»Tonca? Koliko si stara?«

»Deset let.«

»Ta dva zraven sta pa mlajša. Sta tudi vaša?«

»Tudi. Japček in Nežica.«

»Kaj pa tisti tamle, ki se še kobaca okoli zibelj?«

»To je pa naš Mihec.«

»Torej pet vas je Češminovih. Čakajte, bosci moji umazani, nekaj piškotov imam v nahrbtniku. Nate, vzemite pa mi kaj povejte. Kakor vidim, si ti, Tinč, najstarejši. Koliko si star?«

»Dvanajst let.«

»Kaj meniš, Tinč, koliko let ima tisti možek, ki cepi drva?«

»A Lubarjev ded? Tri in devetdeset let.«

»A je trden ko bet, za delo zavzet. — Kaj pa vašega očeta ni doma?«
Nič odgovora.

»No, bosci moji ljubljani, kako da ste povесili glave? Kje je oče, sem vprašal. Je v gozdu? Saj drugje ne more biti ko v gozdu. Tonca, zakaj se jočeš? Japček in Nežica, tudi vidva tako žalostna gledata v tla. In Tinč, tudi tebi so se oči zarosile. Govori, vsaj ti mi povej, kaj se je pripetilo.«

»Očeta ni več, jeseni smo jih pokopali.«

»Tako, umrli so?«

»Ubilo jih je, hoja jih je ubila v gozdu . . .«

»O, ti siroteži moji, kako ste ubogi!«

Češminka pride iz koč, zvedava gleda turista. Suhotna žena je, na obrazu se ji izraža trpkost.

»O, mati Češminova! Mislim sem, da je tu doma sama sreča, a se je naselila žalost v vašo hišo. Nič mi ni treba govoriti, otroci so mi vse povedali. Mislim si, da vam življenje ni lahko pri tolikih otrocih. Saj tu živite večinoma ob zaslužku, ki ga vam daje gozd.«

»Največ. Eh, če so močne roke pri hiši, se že prebije, brez teh nam je pa težko. Nekaj pridelamo in za silo se moramo pač tudi s tem preživeti, posebno če pomislimo, da je drugod po svetu še huje.«

»Prav pravite, mati Češminova. Vztrajati je treba, nikoli kloniti, čeprav je hudo.«

»Ta zima, ki je minila, je bila zares bridka, a so nam priskočili sosedje na pomoč, tako da smo najhujše prestali. To zimo so nas obiskali celo volkovi, ki so strahotno zavijali tod okrog. No, vse je srečno minilo. Zdaj je pomlad; nekaj njivic imamo in upamo na dobro letino. Starejša dva otroka bodo vzeli dobri sorodniki tja v daljno Hruševje.«

»Tako? Mar Tinča in Tonco?«

»Seveda. Prihodnjo nedeljo pride stric in ju odvede.«

»V Hruševje? Tam še nisem bil, pa pojdem enkrat.«

»Hudo je dati otroke od hiše, ali kaj hočemo, Bog se usmili!«

»Da, težko jima bo slovo iz rodnega gnezdeca.«

»E, Zasadi so od sveta pozabljeni, kdo se meni zanje! Toda vedite, kdor je na Zasadih rojen, hoče na Zasadih tudi umreti.«

»Verjamem. Tudi jaz bi hotel tu ostati, ali čaka me še dolga pot, moram dalje. Zbogom, mati Češminova in ljubljani moji Zasadi! Zdravstvujte do svidenja!«

»Srečno!«

»Tinč in Tonca, vidva pa pogum! Na Hruševju se vidimo!«

»Bilo srečno in zdravo!«

Dragi prijatelj, na noge! Zdaj se šele pričinja drenova pot. Zleteti moraš iz gnezda in si sam iskati kruha. (Dalje.)